

tanulókat az élet küzdelmeire, mint a sápadt otthonülőket mindentudásuk" (Békés-csaba).

Ezzel a jelentéssel mindjárt át is mehetünk egy másik térre: a túlterhelés kérdésére. Amily sok szó esik erről az iskolában és az iskolán kívül máskor, oly kevéssé emlékeznek meg róla az igazgatói jelentések, mindössze az itt következő megállapításhoz hasonlókat találunk az értesítőkből. Sokat, sokfélét kell a kereskedelmi iskolában tanulni s a sokoldalúság mellett a tanuláson kívül még sok írásbeli munkát is kell végezni s mindezek sokkal jobban igénybeveszik a fejlődő gyermeket, mint a középiskola egységesebb szempontok alá vonható tárgyai (Budapest, IX. női).

c.) Több kisebb panasz (a férőhely hiánya, a felszerelés elégtelensége stb.) mellett ott találjuk még az eredményes tanuláshoz egyik nagy akadályát: a jövő elhelyezkedés reménytelenségének zavaró tudatát. A nagykanizsai igazgató jelentésében megállapítja, hogy „a jövő bizonytalansága a tanulók tetterejét és munkakedvét csökkenti”, amin nem is lehet csodálkozni, „mert hisz az embernek csak ahhoz van kedve, amitől sikereket remél”, folytatja egy másik (Budapest, VII. ker.). Az iskolának figyelmeztetnie kell az ifjúságot a súlyos viszonyokra, de ügyelnie kell arra, hogy optimizmusát ne gyengítse.

Az kétségtelen — amint a jelentések egyöntetűen megállapítják — hogy a fiatal nemzedék elé nagy nehézségek tornyosulnak. Azokat az idősebb generáció már nem igen tudja elhárítani, de segíteni akar neki; olyan jellembeli és tudásbeli készségeket akar vele megszereztetni, amelyeknek birtokában még a mai súlyos viszonyok között is meg tudja az önálló existenciát alapozni. A talizmán, amit az idősebbektől kell átvenni: jellemzilárdság, vallásosság, hazafiság és munkaszeretet. Ők is ezekkel indultak valamikor a küzdelembe s tragikumuk, hogy a mai szomorú időket még sem tudták elhárítani. Vigasztalásuk, hogy jön az erőből duzzadó fiatalság, mint a tavaszi rügyfakadás s testben-lélekben megerősödve, kiássa sírjából ezt a szegény, már-már egészen elftemetett nemzetet.

Gál Ferenc.

IRODALOM.

Kornis Gyula: Pázmány személyisége. — (Franklin Társulat. Budapest. 1935. 66—11.)

A Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem alapításának háromszázadik évfordulójára jelent meg Kornis Gyulának, az ünnepi év rectorának tanulmánya a nagy fundátor személyiségéről. — A velünk született egénység és az öntudatosan kialakított személyiség meghatározása után (I.) Pázmány szellemi strukturáját rajzolja meg a szerző. A II.—IX. fejezetben gazdag forrástanulmányok alapján, nagyszerű idézetekkel részletezi Pázmány katolikus és nemzeti értéktudatát, magyar és európai politikáját, emberismeretét meg politikai őszinteségét, szívós akaratát és életbölcse-ségét. Az utolsó fejezet sok szempontú párhuzamot von Richelieu, illetve Bossuet és Pázmány között.

A magyar művelődés tanítóinak öröm olvasni Pázmány gazdag, európai barokk lelkiületének mindenben és mindig felénk sugárzó magyarságáról. A török hódoltság kultúrbarbarizmusából biztatatóan ragyog felénk alakja; bár nem illette a „napkirályok” udvara, csak szegény, elárvult nemzetének féltő szeretete, mégis

„sanctum et necessarium opus“-nak tartotta az egyetem alapítását. Ma a szellemiek terén is egymásra acsarkodó „nemzetiségek“ közepette tanító példa Pázmány harcos százada, amely a kultúra területén tudott és mert megértően emberi cselekedetre vállalkozni. A magyar főpap VIII. Orbán pápánál közbejár, hogy a prágai egyetemnek adja vissza évek óta szünetelő graduálási jogát, a Pázmáneumban a magyar kispapok mellé szlovák—horvát papnövendékeket is felvétel az a Pázmány, aki hevesen tiltakozik az elárvult magyar kolostoroknak német szerzetesekkel való benépesítése ellen.

Az európai „nagy“ politikában való szereplését, egyetemes béketervezetét is fajtájának féltő gondja irányítja. Szempontjai itt mindig túlnéznek a felekezeti szempontokon, ahogy aggódó féltésében soha sem tudott más, csak „magyar“ lenni. Ez szabja meg Erdélyhez való viszonyát, ez teszi olyan gyermekivé ragaszkodását szűkebb hazájához, Biharhoz, a töröktől szorongatott Váradhoz. Kornis tanulmányában egyéni szint kap Pázmány nemesi öntudatának rajza és osztálya művelődési felelősségéről vallott felfogása. Egészen intimussá lesz az a kép, amelyet a nagy barokk egyházfejedelemtől, mint a mindenre ügyet vető magyar „gazdáról“ kapunk. Épp ilyen meleg emberi hang színezi Pázmány vérmérsékletének, személyiséggé nevelődésének bemutatását. Napjainkban, az erőszak vaskorszakában minden szellemiakkal foglalkozó, a szellem erejében bízó magyarnak új hitet ad Pázmány és Richelieu egyekben eltérő működésének egyező lényege: a műveltség erejébe vetett hittől irányított kultúrpolitika.

Nemcsak az irodalom és a történelem tanárai nyernek új szempontokat és elmélyült lélekrajzot Kornis könyvében, szerető érdeklődéssel olvashatják mindazok, akik a Pázmány-alapította Alma Mater falai között telítődtek tudományos műveltséggel. A történelmi tanulmányok anyagát szerzőnk a történetfilozófus és bölcselő politikus intuíciójával tudta élővé tenni. Napjaink történeti fordulójában az ugyancsak „homo activus“-szá lett nemzetnevelő egészen közel érezte és hozta Pázmány történelmi alakját.

Az irodalomtörténettel foglalkozó a könyv olvasása közben újra érzi, mennyire hiányzik egy olyan Pázmány-kalauz, amely főleg nyelvi és magyar művelődéstörténeti szempontból kiválogatott szemelvényekkel „ad oculos“ igazolná a tanulóknak is, meg az iskolából kikerült közönségnek is, hogy Pázmány tényleg a magyar próza megteremtője és a korabeli egyetemes egyházi irodalomnak tösgyökeresen magyar képviselője. Mert ez a mai körülmények között — még a Brisits-féle próbálkozás ellenére is — tankönyvi közhely csupán.

Dr. Ébner János.

Karl János: A földrajz tanítása. — „Pedagógiai szakkönyvek“ című sorozat 4. kötete. Kiadja az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület. Budapest, 1937. 80 133 l.

A földrajztudomány fejlődése, a földrajzi ismereteknek a mindennapi életben egyre mutatkozó fontosságának felismerése, végül az a körülmény, hogy az iskolában a geográfia a nemzetnevelés terén nagyobb jelentőségre emelkedett, maga után vont az oktatása iránti érdeklődés növekedését. Ezt igazolják nálunk, Magyarországon is az ilyen irányú, nagyobb számban megjelent dolgozatok. Közöttük ismertebbek a gr. Teleki Pál közreműködésével Varga György szerkesztésében megjelent „Modern földrajz és oktatása“, továbbá Márton Bélától „A földrajztanítás módszertana“ című művek.

Karl János már eddig is írt ennek a tárgynak körébe vágó számos értekezést, így a Teleki—Varga-féle már előbb említett munkában 3 értekezés az ő tollából származik. Az egész kérdéssel rendszeresen szándékozik foglalkozni most megjelent könyvében, amely 4 részre oszlik: I. r. A mai földrajzi felfogás alapvetése. (5—43. l.)